

ویژگی‌های حرفه‌ای مشاغل مطبوعاتی

در شماره‌های پیشین راجع به علم روزنامه‌نگاری و پیدایش آن صحبت کردیم. مطالب هر بخش از این گفتار مستقل است و ما سعی خواهیم کرد هر موضوعی را به صورت کامل و تا حد ممکن در یک شماره تقدیم علاقه‌مندان کنیم.

«مجله‌ی فردوسی»

علوم ارتباطات و دانش روزنامه‌نگاری از تمام مرزهای ممنوعه‌ی جغرافیایی جهان عبور کرده است.

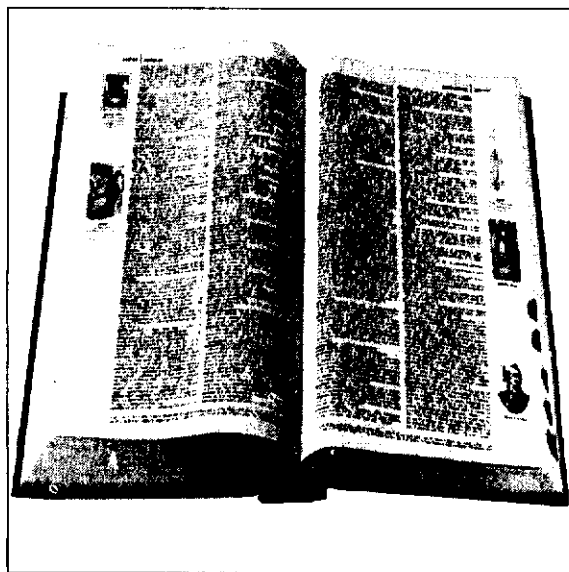
بسیاری دیگر فکر می‌کنند که کار مطبوعاتی و یا رسانه‌ای، حرفه‌ای بی‌درسر و بدون زحمت است و هر کس می‌تواند به فراخور نیاز و میزان علاقه‌مندی خود شغلی را در این زمینه پیدا کرده و موفق شود. بسیار هم دیده شده است که افراد ناموفق در رشته‌های مختلف علمی، ادبی، هنری، اجتماعی و سیاسی وارد حرفه‌ی مطبوعاتی شده‌اند. هیچ یک از سه گروه نامبرده راه درستی را برای انتخاب یک شغل دل‌خواه خود انتخاب نکرده‌اند. کار در رسانه‌های گروهی علاوه بر علاقه و استعداد درونی، نیازمند تخصص، آموزش، تجربه و کارآیی بسیار بالایی است که متخصصان این رشته نیز در موفقیت خود مطمئن نیستند. رشته‌های مختلف حرفه‌ای علوم ارتباطات اجتماعی علاوه بر اتکاء به نفس و علاقه‌مندی، نیازمند عناصر علمی و تخصصی شناخته شده‌ای است که با چند سال کار مطبوعاتی و یا با مختصر آگاهی از اصول نخستین و اولیه‌ی رسانه‌ای، به دست نمی‌آید.

بارها به این نکته اشاره کرده‌ایم و دوباره بازگو می‌کنیم که متخصص یک وسیله‌ی رسانه‌ای و به ویژه یک روزنامه‌نگار باید «نویسنده» باشد، اما لزوم نویسندگی، حرفه‌ی روزنامه‌نگاری نیست. زیاتر این که، یک روزنامه‌نگار می‌تواند یک ادیب هم باشد، اما یک ادیب نمی‌تواند ادعا کند که چون ادیب است، پس یک روزنامه‌نگار هم هست.

ارتباطات جدید هر خبرنگار برای یک کار ویژه تربیت می‌شود. به همین علت خبرنگار اقتصادی، با خبرنگار حوادث، با خبرنگار سیاسی، با خبرنگار اجتماعی، با خبرنگار جنگی و... بسیار تفاوت دارد.

با یک نگاه معمولی و غیرعلمی به محتوای یک نشریه یا رسانه، متوجه می‌شویم که خبر یا اطلاعات داده شده در این رسانه، نخست از نظر اهمیت طبقه‌بندی شده‌اند، دوم از یکدیگر جدا شده‌اند، سوم تخصصی شده‌اند.

از نظر اهمیت طبقه‌بندی شده‌اند، یعنی به علت اهمیتی که می‌توانند در بین مخاطبان خود داشته باشند در قسمت‌های مشخصی جای گرفته‌اند. از یکدیگر جدا شده‌اند، یعنی با توجه به نوع خبر دسته‌بندی شده‌اند. تخصصی شده‌اند، یعنی مورد استفاده گروه ویژه‌ای قرار خواهند گرفت. بسیاری از مردم و به ویژه جوانان تصور می‌کنند که بدون آگاهی علمی و تخصصی می‌توانند در یکی از شاخه‌های علوم ارتباطات به کاری مشغول گردند.

در حال حاضر علم ارتباطات به اندازه‌ای گسترش یافته است که محدودیتی برای آن نمی‌توان در نظر گرفت. وقتی گفته می‌شود فلانی شغل مطبوعاتی دارد، این «شغل مطبوعاتی» فقط کار در یک روزنامه و یا نشریه نیست.

اگر تا چند دهه‌ی پیش خبرنگاران، گزارش‌گر انواع روی‌دادهای جوامع مختلف بودند، امروز کار خبرنگاری تخصصی است و هر خبرنگاری برای یک نوع خدمت تربیت می‌شود.

پیش‌تر اشاره کردیم که در علم ارتباطات جدید، مطبوعات شامل: رسانه‌های نوشتاری، گفتاری و تصویری نیز می‌شود و اینک اضافه می‌کنیم که تمام رسانه‌های گروهی را مشاغل مطبوعاتی می‌نامند. بنابراین، اگر چه علوم ارتباطات به شاخه‌های فرعی فراوانی تقسیم شده است، اما هیچ یک از این شاخه‌ها را نمی‌توان از درخت اصلی جدا کرد.

علوم ارتباطات مانند بسیاری از علوم دیگر مثل: ادبی، فلسفه، ریاضی، شیمی، هنر، معماری و... شاخه‌های متفاوتی دارد، اما در یک چهارچوب قرار گرفته که تعریف‌های گوناگونی را شامل می‌شود.

هر یک از حرفه‌های به ظاهر مستقل، اما در اصل وابسته به علوم ارتباطات، ویژگی خاصی دارند که هر کس به میزان ذوق و علاقه‌ی خود یکی از آنها را انتخاب می‌کند. اگر تا چند دهه‌ی پیش یک خبرنگار می‌توانست تمام گزارش‌های پیش‌رو و یا روی‌دادهای متفاوت را تهیه کرده و در رسانه‌ای که در آن کار می‌کند آن را پخش کند؛ امروز نمی‌تواند با همان شیوه به کارش ادامه دهد. در علوم

صفحه ۸

بیان ساده باشد. آمدن برف، باران، طوفان، زمین لرزه تا سوار اتومبیل شدن، خرید رفتن، به دانشگاه رفتن، معامله کردن، ورزش کردن و... صدها و هزاران حرکت دیگر فردی و اجتماعی؛ حتی گفت و شنود میلیاردها انسان در هر لحظه و هر ساعت و هر روز، همه و همه اطلاعاتی هستند طبقه‌بندی نشده و کلی که هر کس فراخور نیاز خود از آن بهره می‌برد. این تعریف‌ها وقتی در چهارچوب علمی و روزنامه‌نگاری قرار گرفتند، خبر

نخستین افرادی که حرفه‌ی روزنامه‌نگاری را در تاریخ به وجود آوردند، نویسندگان بودند.

هیچ حرفه‌ای به اندازه شغل «روزنامه‌نگاری» انسان در مقابل خطر قرار ندارد. خطر روزنامه‌نگاری هم فیزیکی است و هم اجتماعی و هم معنوی. بسیار درست گفته‌اند که، هیچ حرفه‌ای به اندازه روزنامه‌نگاری نمی‌تواند در بیان حقیقت‌های اجتماعی و آشکار کردن مفاسد موجود کارساز و مفید باشد.

«عدالت»، «حقیقت»، «آزادی» سه عنصر همیشه ماندگار در وجود یک روزنامه‌نگار هستند که شایستگی، شخصیت و خردورزی وی را نشان داده و امتیاز این حرفه را بر مشاغل دیگر آشکار می‌کنند.

خبر چیست؟

پیش‌تر گفته بودیم که خبر چیست، اما اشاره نکرده بودیم که خبر را چگونه باید شناخت.

آیا هر تعریفی خبر است؟

آیا هر نوشته‌ای خبر است؟

آیا هر گفته‌ای خبر است؟ و...

در این اصل که اجزای داخلی، رکن اصلی، زیربنا، چهارچوب و مصالح مورد نیاز ساختمانی به نام «ارتباطات» خبر می‌باشد، هیچ‌گونه تردیدی وجود ندارد.

اما، یک روزنامه‌نگار قبل از هر اقدام دیگری باید با خبر آشنا باشد، خبر را تشخیص دهد و از چگونگی آن مطلع باشد. علاوه بر این که خبر شکل‌های مختلفی دارد، دارای عناصر گوناگونی نیز هست که یک روزنامه‌نگار باید از مفاهیم آن آگاه باشد.

در زبان فارسی واژه «خبر» ریشه‌ای عربی دارد که جمع آن «اخبار» است و هنوز معادلی فارسی برای این واژه پیدا نشده است. معادل این واژه در زبان انگلیسی **Information** می‌باشد و مفهومی گسترده‌تر دارد.

در زندگی روزانه خبر شکل ویژه‌ای دارد. هر موضوع آگاه‌کننده‌ای می‌تواند یک

البته نباید فراموش کنیم که حرفه‌ی روزنامه‌نگاری در آغاز توسط نویسندگان حرفه‌ای به وجود آمد. اما، با

گذشت زمان، این حرفه دچار تغییرات بسیار سریعی شد و آن پیوند ناگسستنی را پاره کرد و به صورت علم مستقلی به راه خود ادامه داد. به زودی به علم روزنامه‌نگاری، رادیو، تلویزیون، ماهواره و... اضافه شد و کلام گسترده‌تری به نام «علوم ارتباطات» و در سال‌های اخیر «رسانه‌های گروهی» جای‌گزین «روزنامه‌نگاری» گردیدند.

با گسترش سواد و کاهش تعداد بی‌سوادان جهان، علاقه‌مندان به مطالعه زیادتر شده و در نتیجه بر تعداد خوانندگان روزنامه‌ها افزوده شد و جاذبه‌های روزنامه‌نگاری، خبرنگاری، گزارش‌گری و... زیادتر گردید و علاقه‌مندان بیش‌تری را به سوی خود جلب کرد.

بدین ترتیب کارکنان رسانه‌های گروهی، خبرنگاران، سردبیران، روزنامه‌نگاران، نویسندگان مطبوعاتی و... در کوران زندگی اجتماعی و سیاسی نهادهای مدنی بشر قرار گرفتند و هر روز بر میزان مسؤلیت‌های سنگین آنان افزوده گردید.

با همگانی شدن مراکز علمی و آموزشی و گسترش دامنه‌ی سوادآموزی، گرایش انسان‌ها برای به دست آوردن خبرهای مهم بیش‌تر شد.

امروز هیچ‌یک از افرادی که در رسانه‌های گروهی و به ویژه در کار خبررسانی رسانه‌های نوشتاری، به خدمتی مشغول هستند، نمی‌توانند خود را از مسؤلیت بسیار سنگین سیاسی و اجتماعی این حرفه جدا دانسته و عدالت اجتماعی و حقوق انسانی را در سیاست کاری خود نادیده بگیرند.

به باور بسیاری از جامعه‌شناسان، یکی از مهم‌ترین، همگانی‌ترین و راه‌بردی‌ترین حرفه‌ها و در عین حال یکی از دشوارترین و پرخطرترین مشاغل موجود در سرتاسر جهان، «روزنامه‌نگاری» است. کسی که این حرفه را انتخاب می‌کند، مانند سربازی است که در میدان جنگ آماده کارزار شده است. در

نامیده می‌شوند.

کاربری خبرها

در یک مفهوم کلی خبر پدیده‌ای است که از روی ندادی صحبت می‌کند و آگاهی انسان را بالا می‌برد.

در عین حال نباید تصور کرد که هر چیزی که آگاهی انسان را بالا ببرد، خبر است. خبر ویژگی‌هایی دارد که از جنبه‌های مختلف باید مورد بررسی قرار گیرد. نگاه کنید:

۱- به باور برخی از روان‌شناسان، انسان شخصیتی دوگانه دارد.

۲- علم طبیعی درباره ویژگی‌های طبیعت، پدیده‌های گیاهی، جنگل‌ها، اقیانوس‌ها و... آن‌چه که در طبیعت وجود دارد، صحبت می‌کند.

۳- فضاشناسی، یعنی پژوهش و کاوش در پدیده‌هایی که در فضا وجود دارند.

سال ۱۹۶۶ خبر را این‌گونه تعریف کرده است: «انتشار منظم روی‌داده‌ها و بیان باورها و عقاید جامعه».

بنابراین خبر عنصری تازه، نو و مهم است که شنونده، بیننده و یا خواننده را به شدت زیر نفوذ قرار می‌دهد. خبرهای مهم و خیلی مهم، مردم یک شهر، کشور و حتی جهان را برمی‌انگیزند. درست است که خبر وقتی تازه، دست اول و مهم باشد، مخاطبین بیش‌تری دارد، اما اگر خبر عنصری مانند:

۱- ناشناخته بودن اطلاعات خبر ۲- تازگی کامل خبر ۳- واقعی بودن خبر ۴- جالب بودن خبر ۵- همگانی بودن خبر ۶- مستقل بودن خبر، را نداشته باشد، مورد توجه قرار نمی‌گیرد و به عنوان یک خبر کامل شناخته نمی‌شود.

کاهش هر یک از عناصر یاد شده از پیکره خبر، به عنوان نقص عضو آن خبر است که در تأثیرپذیری بین مردم با کمبودهایی روبه‌رو خواهد شد و باعث می‌شود آن خبر از اهمیت زیادی برخوردار نباشد.

یکی از پرخطرترین و دشوارترین حرفه‌های موجود جهان روزنامه‌نگاری است.

در پایان این بخش به این نتیجه می‌رسیم که هیچ روی‌دادی، هر چند ناشناخته، نو، حقیقی، جالب، همگانی و مستقل باشد، بدون منبع و بدون تهیه‌کننده خبر اعتبار علمی ندارد. مآخذ، زمان، مکان و تهیه‌کننده خبر (خبرنگار) چهار عنصری هستند که خبر را می‌سازند. حذف هر یک از موارد یاد شده از بدنه‌ی خبر، به اصالت خبر لطمه می‌زند. خبرنگار مهم‌ترین عنصر به وجودآورنده خبر است و اگر خبرنگار نباشد، هیچ خبری تولید نمی‌شود و در رسانه‌های گروهی نمی‌آید.

کوچک‌ترین ناهماهنگی در بین عناصر یک خبر و یا نادیده گرفتن عمدی و یا غیرعمدی قسمت‌های کوچک و یا بزرگ یک روی‌داد خبری ممکن است بحران‌های اجتماعی بزرگی ایجاد نماید. پس همان‌گونه که خبر باید پیرو عنصری به نام «حقیقت» باشد، خبرنگار نیز باید پیرو درستی، راستی و امانت‌داری باشد.

«پایان»

با تعریف‌های متفاوتی که از خبر داشتیم به این قسمت می‌رسیم که روزنامه‌نگاران معتبر جهان چه تعریف‌هایی از خبر دارند.

اریک - هوپ وود (Eric Hopwood) آمریکایی خبر را چنین تعریف می‌کند: «نخستین پدیده اطلاع‌رسانی که از سوی شخصی و یا منبعی گزارش شود و مورد توجه همگانی قرار گیرد خبر نامیده می‌شود».

لیل - اسپنسر (Lyle Spencer) روزنامه‌نگار مشهور آمریکایی در کتاب (News Writing) چاپ ۱۹۱۷ میلادی درباره خبر چنین گفته است:

«هر پدیده‌ای که بیان آن برای شنوندگان و خوانندگان جالب باشد، خبر نامیده می‌شود».

اس - مولی S. Mully در سال ۱۹۲۵ و در کتاب «Getting the News» دست‌رسی به خبر را این‌گونه بیان می‌کند:

«هر پدیده مشاهده شده و بسیار مهم که شنیدن و یا خواندن آن برای انسان جالب باشد، خبر نامیده می‌شود».

راجر - کلاس Roger Clause استاد دانشگاه بروکسل (پایتخت بلژیک) خبر را این‌گونه تعریف می‌کند: «بیان ساده و خالص روی‌داده‌های جاری را خبر می‌نامند».

میشل - چارنلی Mitchell Chanley استاد و روزنامه‌نگار آمریکایی تعریف دیگری از خبر دارد:

«گزارش خوب، فشرده و حقیقی یک روی‌داد خبر نامیده می‌شود».

فرناند - ترو استاد دانشگاه پاریس در

۴- تاریخ علمی است که درباره پیدایش انسان، فرهنگ، تمدن، شهرنشینی و شیوه‌های زیست محیطی انسان بحث می‌کند.

۵- علوم ارتباطات یعنی پدیده‌ای که درباره روابط انسان‌ها با تکیه بر پدیده‌های

عدالت، حقیقت، آزادی سه عنصری هستند که یک روزنامه‌نگار همیشه در راه رسیدن به آن‌ها خود را به خطر می‌اندازد.

مختلف رسانه‌ای گفت‌وگو می‌کند.

و ... بنابراین تمام پدیده‌های اطلاعاتی مردم دنیا که باعث افزایش اطلاعات شخصی و علمی آن‌ها می‌گردد، خبر نیست.

خبر عنصری است که فرد و یا جامعه را با شدت و یا ضعف تکان بدهد. هر عنصری که باعث اطلاع‌رسانی شده و مفاهیم جدید، اما مهمی را به جامعه منتقل نماید، خبر نام دارد. نگاه کنید.

۱- یک روان‌شناس، بیمارش را به قتل رساند.

۲- زمین‌لرزه نیمی از رودبار و منجیل را با خاک یکسان کرد.

۳- یک شهاب سنگ بزرگ با سرعتی معادل ۵۰۰/۰۰۰ کیلومتر در ساعت به زمین نزدیک می‌شود.

۴- باقی‌مانده یک انسان مومیایی شده ۸۰۰۰ سال پیش پیدا شد.

۵- نخستین فرستنده ساخت انسان از موزه لندن به سرقت رفت.

چنانچه آن پنج مورد بالا با پنج خبر زیرین آن مقایسه شود به آسانی تفاوت بین عنصر خبر و عنصر غیرخبر مشخص می‌گردد.

برخی از کارشناسان علم ارتباطات عقیده

دارند که خبرها با توجه به اهمیت اجتماعی، فردی و تخصصی، نوعی کشش ایجاد کرده و خواننده را به سوی خود جلب می‌نمایند. میزان اهمیت خبرها بستگی مستقیم به نوع کشش و فراخوانی مخاطبین دارد.

خبرهایی را در اصطلاح «داغ»، «دست اول» و «خام» می‌گویند که تعداد بیش‌تری از علاقه‌مندان و مخاطبان را به سوی خود جلب نمایند.

